

AGROBIZNES, FAN VA TEKNOLOGIYALAR

АГРОБИЗНЕС, НАУКА
И ТЕХНОЛОГИИ

AGRIBUSINESS,
SCIENCE AND
TECHNOLOGY

ILMIY - AMALIY
ELEKTRON JURNAL

№ 083688

ISSN: 3060-5245

TOSHKENT - 2026

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor.

Bosh muharrir o‘rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc), professor.

Farmonov To‘lqin Xayitmuradovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent.

Tahrir hay‘atining xalqaro a‘zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Qozog‘iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – iqtisodiyot fanlari doktori, (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo‘jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenė – professor, (Vitautas Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay‘ati:

08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Achilov Mashrab Ulug‘bekovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent;

Yangiboyev Dilshod G‘ulomovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o‘g‘li – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent.

06.00.00-Qishloq xo‘jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – veterinariya fanlari doktori (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o‘g‘li – qishloq xo‘jaligi fanlari doktori (DSc), prof;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – biologiya fanlari nomzodi, katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma‘ruf Maxmudovich – qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – qishloq xo‘jaligi falsafa doktori (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – qishloq xo‘jaligi falsafa doktori (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – qishloq xo‘jaligi falsafa doktori (PhD);

Akramov Umiddilla Ikramdjanovich – qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, dotsent;

Elboboyev Abdug‘ani Shuxrat o‘g‘li – qishloq xo‘jaligi falsafa doktori (PhD);

Muxammadov Yo‘ldoshbek Akmal o‘g‘li – qishloq xo‘jaligi falsafa doktori (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – qishloq xo‘jaligi falsafa doktori (PhD), dotsent.

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – qishloq xo‘jaligi falsafa doktori (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar universiteti

ALOQA UCHUN

MA‘LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko‘chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

Jurnalning ilmiyligi:

Ma‘lumot uchun, OAK
Rayosatining 30.11.2024-yildagi
№364/5-sonli qarori bilan
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari
bo‘yicha, 08.05.2025-yildagi
№370/5-sonli qarori bilan
06.00.00-Qishloq xo‘jaligi
fanlari bo‘yicha
“Dissertatsiyalar asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya
etilgan milliy ilmiy nashrlar
ro‘yxati”ga kiritilgan.

Elektron nashr, 779 sahifa.
E‘lon qilishga 2026-yil
28-fevralda ruxsat berildi.

“AGROBIZNES, FAN VA TEKNOLOGIYALAR” ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNALI

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati.

06.00.00 – QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI

- 06.01.01 – Umumiy dehqonchilik. Paxtachilik
- 06.01.02 – Melioratsiya va sug‘orma dehqonchilik
- 06.01.03 – Agrotuproqshunoslik va agrofizika
- 06.01.05 – Seleksiya va urug‘chilik
- 06.01.06 – Sabzavotchilik
- 06.01.07 – Mevachilik va uzumchilik
- 06.01.08 – O‘simlikshunoslik
- 06.01.09 – O‘simliklarni himoya qilish
- 06.01.11 – Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash
- 06.02.02 – Qishloq xo‘jaligi hayvonlarini oziqlantirish va ozuqa tayyorlash texnologiyasi
- 06.02.03 – Xususiy zootexniya. Chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish texnologiyasi
- 06.03.01 – O‘rmon ekinlari. Seleksiya, urug‘chilik va shaharlarni ko‘kalamzorlashtirish. O‘rmonlar agromelioratsiyasi va himoya o‘rmonlarini barpo etish, Dorivor o‘simliklar introduksiyasi, yetishtirish texnologiyasi va agrofarmekologiyasi.

M U N D A R I J A

IQTISODIYOT FANLARI

TUYCHIYEV ALISHER JURAYEVICH

Hududiy rivojantirish, insonlar turmush tarzini yuksaltirish masalalari..... 11

RABBIMOV ELBEK ABDULLOYEVICH, JUMANAZAROV RO‘ZIMUROD

Auditorlik faoliyatining zamonaviy tendensiyalari va ularning barqaror iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni.....20

MUMINOVA ELNORAKHON ABDUKARIMOVNA

Improving the methodology for assessing the quality of the corporate governance of enterprises in the textile industry.....29

QO‘ZIYEVA MAFTUNA OTABEK QIZI

Kichik biznes sektorida raqamli iqtisodiyotga o‘tishning nazariy-uslubiy asoslari.....44

JUMAYEVA ZULFIYA QAYUMOVNA

O‘zbekiston Respublikasining investitsion siyosatida Buxoro viloyatining o‘rni va iqtisodiy rivojlanish xususiyatlari.....51

JUMANOV OTABEK SATTOROVICH

Tovar raqobatbardoshlik ko‘rsatgichlari va ularning samaradorligini oshirish.....59

URALOV ELSHOD SIROJIDDIN O‘G‘LI

Intellectual va texnologik salohiyat tushunchasining iqtisodiy mazmuni.....64

TO‘RAYEVA MUYASSAR RASUL QIZI

Sabzavot yetishtirishni moliyalashtirishning nazariy jihatlarini.....71

ABDUMALIKOV SHOXJAHON JALOLIDDIN O‘G‘LI

Raqamli muhitda tibbiyot tashkilotlari faoliyatini baholashda marketing kuzatuvining roli va muammolari.....80

САХОДАТХОН ИСМОИЛОВНА ЭРМАТОВА

Учет обязательств в хозяйствующих субъектах.....89

BOZOROV ELYOR BOBOQULOVICH, LATIFJONOVA ADIBA BOBIROVNA

Turizm sohasi orqali mahalliy aholi bandligini oshirish.....96

EGAMBERDIYEV MURODULLA FARXOD O‘G‘LI

O‘zbekistonda kambag‘allikni qisqartirishda ijtimoiy sug‘urta tizimidan foydalanish istiqbollari.....103

SIDDIQOV MO‘MINJON YUNUSOVICH

Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish orqali iqtisodiyotni rivojlantirish yo‘nalishlari...110

BEKBUTAYEV NODIRJON FAYZULLAYEVICH

O‘zbekiston Respublikasida raqamli xizmatlar sektorida monopoliyaga qarshi baholash indikatorlarini shakllantirish va takomillashtirish.....116

ШАХОБОВ ШОХРУХ КУРБОН ЎҒЛИ

Пахта-тўқимачилик кластери ходимлари салоҳиятини ривожлантириш стратегиясига таъсир этувчи омилларни баҳолаш.....122

JUMAYEV BAHODIR RAXMATULLAYEVICH

Mintaqada xizmatlar sohasi raqobatbardoshligini ta‘minlashning ilmiy-nazariy asoslari (Buxoro viloyati misolida).....131

ESHMATOVA NODIRA RAYIMBERDI QIZI, QAHHOROVA MASHHURA BAXROM QIZI

Buxgalteriya hisobida tovar-moddiy zahiralarni hisobining huquqiy va me‘yoriy asoslari.....138

CHORSHANBAYEV UMURZOQ QAYNAROVICH

Financial statement manipulation and weak internal controls in small and medium-sized enterprises.....146

DEKANOVA NILUFAR, GALIMOVA FIRUZA

O'zbekistonda urbanizatsiya va aglomeratsiyalar samaradorligi: iqtisodiy o'sishning yangi bosqichi.....153

ALIMOVA QUNDUZ OYBEK QIZI

Raqamli menejment texnologiyalarining mohiyati va kvalifikatsiyasi.....160

G'OYIBNAZAROVA MUNISAXON BAXTIYOR QIZI, QAHHOROVA MASHHURA BAXROM QIZI

Qurilish tashkilotlarida mehnatga haq to'lash bo'yicha hisob-kitoblarni tashkil qilish asoslari.....166

QOBILOV ANVAR ESHPO'LATOVICH

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsiyalarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'siri.....172

KOMILOV AZIZBEK TO'LIQIN O'G'LI

Bank xizmatlarining digital transformatsiyasi: marketing samaradorligi va audit xavfsizligi.....179

SATTOROV SHOHRUH

Hududiy innovatsion tizim doirasida investitsion salohiyatni oshirish yo'llari (Qashqadaryo viloyati misolida).....185

QIDIRNIYAZOV AJINIYAZ SHERNIYAZOVICH

Qoraqalpog'istonda aholini uy-joy bilan ta'minlanish darajasini ekonometrik modelashtirish va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....193

QOBILOV ANVAR ESHPO'LATOVICH

Investitsion salohiyatni oshirish orqali mintaqalarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish metodologiyasini takomillashtirish.....199

RAXIMOV ESHMURD NORMURADOVICH

Inklyuziv o'sishga erishishning makroiqtisodiy mexanizmlari.....205

XUDOYBERDIYEVA OLIMA OTABEK QIZI

Raqamli kommunikatsiyalar asosida brend imijini boshqarish yondashuvlari.....212

UZAQOV JAMSHID NORBOYEVICH

Ziyorat turizmini jahon turizm bozoriga integratsiyalash orqali mintaqaviy iqtisodiy o'sish.....219

MARDIYEV NURALI, QOLANDAROVA DILDORA HAMDAM QIZI

Mehmonxona biznesida noaniqlik sharoitlarida qaror qabul qilishning matematik usullari.....226

XUSANOVA ZULFIYA RAXMATULLAYEVNA

Ayollar tadbirkorligini tashkil etish yo'llari va unga ta'sir etuvchi omillar tasnifi.....235

RUSTAMOV JASURBEK RAVSHANBEK O'G'LI

Oliy ta'limga yo'naltirilgan investitsiyalar qaytimini baholashning ekonometrik modellari.....246

XURRAMOV XOLBEK XURRAM O'G'LI

Anorchilikni barqaror rivojlantirish va hududiy brendlashtirish strategiyasini shakllantirishning iqtisodiy asoslari.....256

ODINAYEVA NIGINA FURQATOVNA, SAFAROV QODIR NAMOZ O'G'LI

Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv amaliyotini transformatsiyalashtirishni rivojlantirish.....261

INKLYUZIV O‘SISHGA ERISHISHNING MAKROIQTISODIY MEXANIZMLARI

RAXIMOV ESHMUROD NORMURADOVICH

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Makroiqtisodiy siyosat va prognozlashtirish”

kafedrası dotsenti

Email: raximoveshmurod88@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada inklyuziv iqtisodiy o‘shni ta’minlashda makroiqtisodiy mexanizmlarning tutgan o‘rni kompleks yondashuv asosida tadqiq etiladi. Muallif tomonidan fiskal va monetar siyosat vositalari, investitsion jarayonlar, bandlikni rag‘batlantirish mexanizmlari, inson kapitaliga yo‘naltirilgan davlat xarajatlari hamda institutsional muhitning o‘zaro bog‘liqligi inklyuziv rivojlanishning asosiy tayanch omillari sifatida tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar dinamikasi hamda inklyuzivlik indikatori o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlik empirik ma’lumotlar asosida baholanadi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy o‘shning ijtimoiy samaradorligini ta’minlash bevosita makroiqtisodiy barqarorlik, oqilona qayta taqsimlash siyosati va samarali institutsional islohotlarga bog‘liqdir.

Kalit so‘zlar: inklyuziv iqtisodiy rivojlanish, makroiqtisodiy siyosat, fiskal mexanizmlar, monetar tartibga solish, investitsion faollik, inson kapitali, institutsional islohotlar.

Аннотация. В данной статье на основе комплексного подхода исследуется роль макроэкономических механизмов в обеспечении инклюзивного экономического роста. Автор анализирует взаимосвязь инструментов фискальной и монетарной политики, инвестиционных процессов, механизмов стимулирования занятости, государственных расходов, направленных на развитие человеческого капитала, а также институциональной среды как ключевых факторов инклюзивного развития. В ходе исследования на основе эмпирических данных оценивается взаимосвязь динамики макроэкономических показателей и индикаторов инклюзивности. Полученные результаты свидетельствуют о том, что социальная эффективность экономического роста напрямую зависит от макроэкономической стабильности, рациональной политики перераспределения и эффективных институциональных реформ.

Ключевые слова: инклюзивное экономическое развитие, макроэкономическая политика, фискальные механизмы, монетарное регулирование, инвестиционная активность, человеческий капитал, институциональные реформы.

Abstract. This article examines the role of macroeconomic mechanisms in ensuring inclusive economic growth through a comprehensive analytical approach. The author analyzes the interrelationship between fiscal and monetary policy instruments, investment processes, employment promotion mechanisms, public expenditures directed toward human capital, and the institutional environment as key pillars of inclusive development. The study evaluates the linkage between the dynamics of macroeconomic indicators and inclusiveness indices based on empirical data. The findings indicate that the social effectiveness of economic growth largely depends on macroeconomic stability, a well-designed redistribution policy, and effective institutional reforms.

Keywords: inclusive economic development, macroeconomic policy, fiscal mechanisms, monetary regulation, investment activity, human capital, institutional reforms.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida iqtisodiy taraqqiyotni faqat yalpi ichki mahsulot hajmining ortishi bilan baholash tobora yetarli bo'lmay qolmoqda. Statistik ko'rsatkichlar o'sayotgan bo'lsa-da, daromadlar tengsizligi va ijtimoiy tafovutlarning chuqurlashuvi iqtisodiy o'sishning haqiqiy natijalari haqida o'ylashga majbur qilmoqda. Shuning uchun ham "iqtisodiy o'sish kim uchun?" degan savol bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biriga aylanmoqda. Ana shunday sharoitda inklyuziv o'sish konsepsiyasi iqtisodiy rivojlanishga yangicha mazmun beradi. U nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarning oshishini, balki yaratilgan imkoniyatlardan keng aholi qatlamlari foydalanishini, har bir insonning mehnat va tadbirkorlik orqali iqtisodiy jarayonlarda faol qatnashishini nazarda tutadi. Inklyuziv o'sish — bu ijtimoiy yordam mexanizmlarining kengayishi emas, balki iqtisodiy tizimning o'zi barcha uchun imkoniyat yaratadigan tarzda shakllanishidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Inkluziv o'sish tushunchasi 2000-yillarda Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) tomonidan ommalashgan. Anand va Sen (2000) ishida inkluziv o'sish iqtisodiy o'sishni ijtimoiy tenglik bilan bog'lash zarurligi ta'kidlanadi. Ularning fikricha, makroiqtisodiy siyosat (masalan, byudjet taqsimoti va soliq tizimi) daromadlar tengsizligini kamaytirish orqali o'sishni inkluziv qilishi mumkin. Ianchovichina va Lundstrom (2009) "Inclusive Growth Analytics" hisobotida inkluziv o'sishni "o'sishning samaradorligi va teng taqsimoti" deb ta'riflaydilar. Ushbu ishda makroiqtisodiy mexanizmlar sifatida investitsiya siyosati va inson kapitalini rivojlantirish ko'rsatilgan.

XVJning "Macroeconomic Stability and Inclusive Growth" (2021) hisobotida makroiqtisodiy barqarorlik (inflyatsiya nazorati, byudjet defitsiti) inkluziv o'sishning asosiy sharti ekanligi ta'kidlanadi. Mualliflarning fikricha, inflyatsiya yuqori bo'lgan mamlakatlarda kambag'allar ko'proq zarar ko'radi, shuning uchun monetar siyosat orqali barqarorlikni ta'minlash zarur.

Ko'pgina tadqiqotlar rivojlanayotgan mamlakatlarda inkluziv o'sishni empirik tahlil qiladi. Masalan, Asadullayev va boshq. (2020) O'zbekiston kontekstida inkluziv o'sishni o'rganib, makroiqtisodiy mexanizmlar sifatida davlat investitsiyalarini va soliq imtiyozlarini tavsiya etadi. Ularning ishida O'zbekistonning 2017–2020 yillardagi islohotlari (masalan, valyuta liberallashuvi) daromadlar tengsizligini kamaytirganligi ko'rsatilgan.

Jahon bankining "Financial Inclusion and Inclusive Growth" (2016) hisobotida moliyaviy inklyuziya (bank xizmatlariga kirish) makroiqtisodiy mexanizm sifatida ko'rib chiqiladi. Mualliflar 100 dan ortiq mamlakatdagi ma'lumotlarga asoslanib, moliyaviy inklyuziyaning YaIM o'sishini 2–3% ga oshirishi mumkinligini isbotlaydilar. Bu mexanizm ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda samarali, chunki u kichik biznesni qo'llab-quvvatlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi umumilmiy va maxsus iqtisodiy usullarga asoslanadi. Jumladan, tahlil va sintez usullari orqali inklyuziv o'sish tushunchasining nazariy

asoslari yoritiladi. Induksiya va deduksiya usullari yordamida nazariy xulosalardan amaliy tavsiyalar shakllantiriladi. Statistik tahlil asosida yalpi ichki mahsulot o'sish sur'atlari, bandlik darajasi, kambag'allik ko'rsatkichi, aholi daromadlari va Gini koeffitsienti dinamikasi o'rganiladi. Korrelyatsion va regressiya tahlili yordamida makroiqtisodiy omillar bilan inklyuziv o'sish ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlik baholanadi. Shuningdek, ekonometrik modellashirish va prognozlash usullari asosida istiqboldagi rivojlanish ssenariylari ishlab chiqiladi.

TAHLILLAR VA ASOSIY NATIJALAR

Inklyuziv iqtisodiy rivojlanish oddiy iqtisodiy o'sishdan farq qiladi: u faqat ishlab chiqarish hajmining ortishini emas, balki o'sish natijalarining jamiyatning barcha qatlamlariga yetib borishini anglatadi. Inklyuziv iqtisodiy rivojlanish oddiy iqtisodiy o'sish tushunchasidan mazmunan kengroq va chuqurroqdir. An'anaviy iqtisodiy o'sish ko'pincha yalpi ichki mahsulotning (YaIM) ortishi, ishlab chiqarish hajmining kengayishi yoki investitsiyalar ko'payishi bilan baholanadi. Biroq bunday yondashuv iqtisodiy o'sish natijalari kimlarga va qay darajada yetib borayotganini to'liq aks ettirmaydi. Inklyuziv rivojlanish esa o'sishning sifat jihatini, ya'ni uning ijtimoiy samaradorligini markazga qo'yadi. Ya'ni, inklyuziv o'sish nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarning yaxshilanishini, balki daromadlar oshishi, barqaror ish o'rinlari yaratilishi, kambag'allikning kamayishi, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlariga teng imkoniyatlarning kengayishini ham nazarda tutadi. Bunda iqtisodiy rivojlanish jamiyatning tor doiradagi qatlamlari foydasiga emas, balki aholining barcha ijtimoiy guruhlari – yoshlar, ayollar, nogironligi bo'lgan shaxslar, kam ta'minlangan qatlamlar va hududlar kesimida teng imkoniyatlar yaratish orqali amalga oshiriladi. Inklyuziv iqtisodiy rivojlanish iqtisodiy o'sishning barqarorligini ham o'z ichiga oladi. Bu degani, o'sish qisqa muddatli kon'yunkturaviy omillarga emas, balki inson kapitali, innovatsiyalar, samarali institutlar va adolatli taqsimot mexanizmlariga tayanishi kerak. Faqat shundagina iqtisodiy o'sish jamiyat farovonligini oshiruvchi, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlovchi va uzoq muddatli taraqqiyotga xizmat qiluvchi omilga aylanadi.

1-jadval

Inklyuziv o'sishga erishishning makroiqtisodiy mexanizmlari [1]

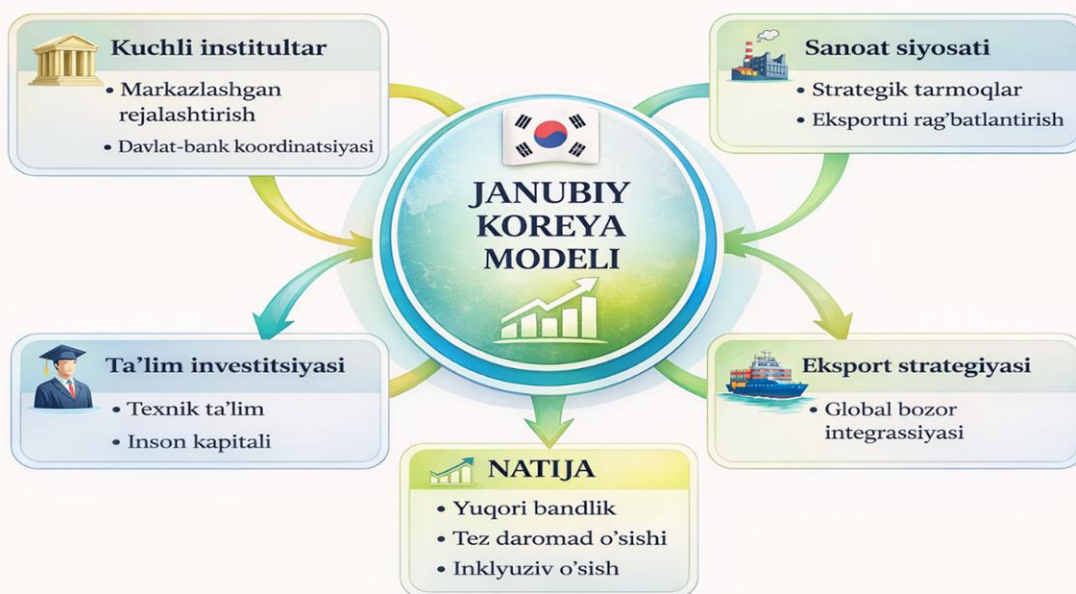
№	Makroiqtisodiy mexanizm	Asosiy instrumentlar	Inklyuzivlikka ta'siri	Kutilayotgan natija
1	Makroiqtisodiy barqarorlik	Monetar siyosat,	Real daromadlarni saqlaydi, iqtisodiy ishonchni oshiradi	Barqaror iqtisodiy muhit
2	Fiskal siyosat	Davlat xarajatlari, soliqlar, subsidiya	Daromadlar tafovutini kamaytiradi	Ijtimoiy tenglikning kuchayishi
3	Investitsion faollik	Davlat va xususiy investitsiyalar	Bandlik va daromad manbalarini kengaytiradi	Diversifikatsiyalashgan iqtisodiyot
4	Bandlik siyosati	Faol mehnat dasturlari	Aholi daromadini oshiradi	Kambag'allikning qisqarishi
5	Moliyaviy inklyuziya	Kreditlash, bank xizmatlari	Tadbirkorlikni rivojlantiradi	Iqtisodiy faollik oshishi
6	Institutsional islohotlar	Mulk huquqi, shaffoflik, korrupsiyaga qarshi choralar	Investitsion ishonchni mustahkamlaydi	Resurslarning samarali taqsimlanishi

Bunday rivojlanish barqaror makroiqtisodiy muhitga tayanadi. Agar inflyatsiya yuqori va tebranuvchan bo'lsa, real daromadlar qadrsizlanadi va ayniqsa past daromadli aholi ko'proq zarar ko'radi. Shu bois narxlar barqarorligini ta'minlash monetar siyosatning ustuvor maqsadi bo'lishi zarur. Markaziy bankning mustaqilligi, foiz stavkalari orqali iqtisodiy faollikni muvozanatlashtirish va pul-kredit instrumentlaridan oqilona foydalanish iqtisodiy ishonchni mustahkamlaydi, investitsion qarorlar uchun aniq signal beradi va uzoq muddatli rejalashtirishni rag'batlantiradi. Biroq makrobarqarorlikning o'zi yetarli emas. Inklyuziv o'sish fiskal siyosat orqali real mazmun kasb etadi. Davlat byudjeti mablag'larining ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya va infratuzilma kabi ustuvor yo'nalishlarga yo'naltirilishi inson kapitalini rivojlantiradi. Inson kapitalining sifat jihatdan oshishi esa mehnat unumdorligini ko'taradi va iqtisodiy o'sishni uzoq muddatli barqaror yo'lga olib chiqadi. Progressiv soliqqa tortish tizimi daromadlar o'rtasidagi tafovutni yumshatadi, biroq fiskal siyosatning vazifasi faqat qayta taqsimlash bilan cheklanmasligi kerak. Uning asosiy maqsadi iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish, hududlar o'rtasidagi tafovutni kamaytirish va teng sharoit yaratishdan iborat bo'lishi lozim. Investitsiyalar inklyuziv rivojlanishning muhim drayveri hisoblanadi. Ammo kapital qo'yilmalar miqdoridan ko'ra, ularning tarkibi va samaradorligi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Yuqori qo'shilgan qiymat yaratuvchi tarmoqlarni rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash iqtisodiy tuzilmani diversifikatsiya qiladi. Bu jarayon bandlikni kengaytiradi, daromad manbalarini ko'paytiradi va iqtisodiyotning tashqi shoklarga chidamliligini oshiradi. Shu bilan birga, moliyaviy inklyuziya — ya'ni aholining keng qatlamlari uchun bank va kredit xizmatlarining ochiqdigi — tadbirkorlikni rivojlantirish va iqtisodiy faollikni kengaytirishda muhim rol o'ynaydi. Bandlik siyosati inklyuziv o'sishning amaliy ifodasidir. Iqtisodiy o'sish natijalari real ish o'rinlariga aylangandagina u ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Mehnat bozorining moslashuvchanligi, zamonaviy kasb-hunar ta'limi tizimi va yoshlar hamda ayollar bandligini qo'llab-quvvatlash choralari inklyuzivlik darajasini oshiradi. Qayta tayyorlash dasturlari, faol mehnat siyosati instrumentlari va tadbirkorlik tashabbuslarini rag'batlantirish mexanizmlari orqali iqtisodiy o'sish samaralari keng aholi qatlamlariga yetkaziladi. Bularning barchasi samarali institutsional muhit bilan mustahkamlanishi zarur. Mulk huquqining ishonchli himoyasi, shaffof va hisobdor boshqaruv tizimi, korrupsiyaga qarshi qat'iy mexanizmlar investitsion jozibadorlikni oshiradi hamda resurslarning oqilona taqsimlanishini ta'minlaydi. Agar institutlar zaif bo'lsa, hatto puxta ishlab chiqilgan fiskal va monetar siyosat ham kutilgan natijani bermaydi. Shu bois inklyuziv o'sish iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda boshqaruv sifati va institutsional barqarorlikka ham bevosita bog'liqdir.

1960–1990-yillar davomida Janubiy Koreya ana shunday muvaffaqiyatli transformatsiyani amalga oshirgan davlatlardan biri sifatida alohida e'tiborga loyiqdir[2]. Qisqa vaqt oralig'ida agrar yo'nalishdagi iqtisodiyotdan yuqori texnologiyali sanoatlashgan tizimga o'tish mamlakat tarixida burilish davri bo'ldi. Ushbu jarayon tasodifiy yoki tabiiy evolyutsiya mahsuli emas, balki kuchli davlat

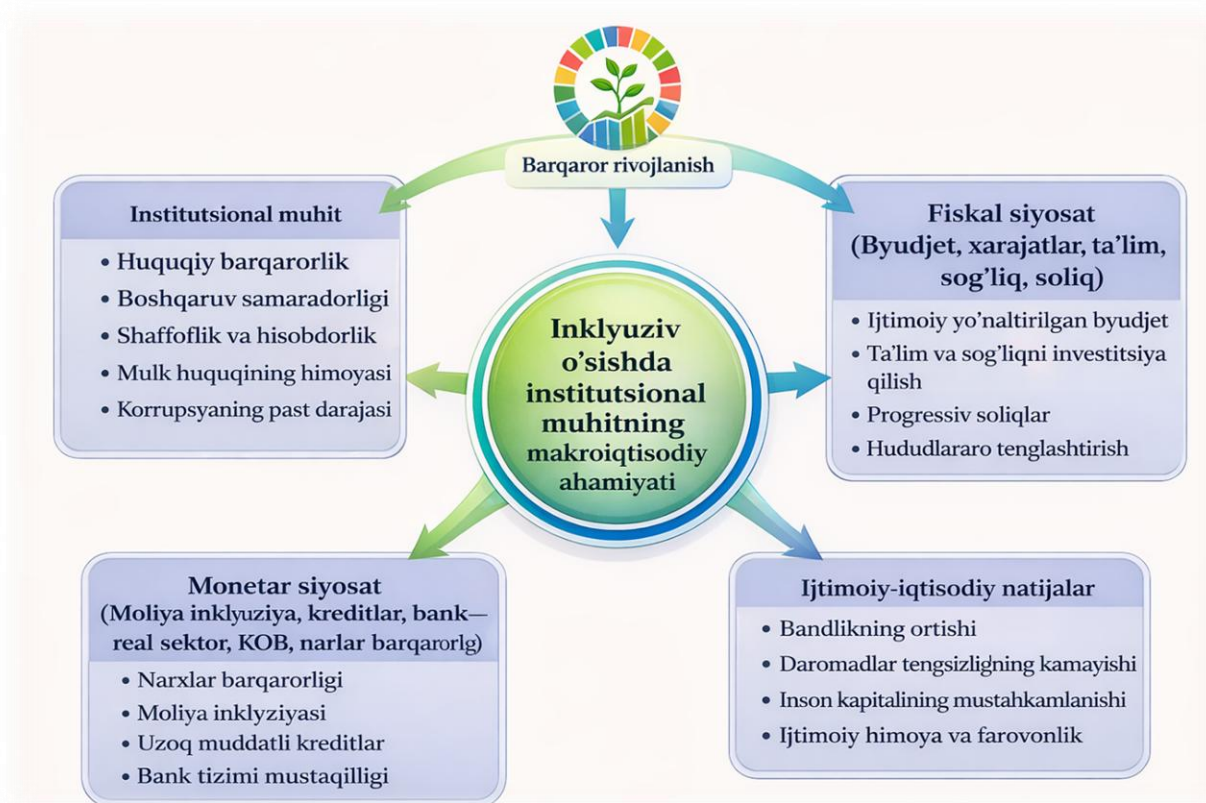
institutlari, izchil va uzoq muddatli sanoat siyosati hamda inson kapitaliga yoʻnaltirilgan strategik investitsiyalar natijasida shakllandi. Janubiy Koreya tajribasi shuni tasdiqlaydiki, iqtisodiy modernizatsiya faqat resurslar hajmi bilan emas, balki ularni boshqarish sifati, institutsional muhit barqarorligi va davlat siyosatining izchilligi bilan belgilanadi. Institutlar va iqtisodiy strategiya oʻzaro uygʻunlashgan holda faoliyat yuritgandagina iqtisodiy oʻsish barqaror va inklyuziv xarakter kasb etadi.

1-rasm. Janubiy Koreyada inklyuziv iqtisodiy oʻsishning institutsional modeli

Janubiy Koreyada davlat iqtisodiy rivojlanish jarayonida faol muvofiqlashtiruvchi rol oʻynadi: markazlashgan rejalashtirish orqali ustuvor tarmoqlar belgilandi, moliyaviy resurslar strategik yoʻnalishlarga yoʻnaltirildi va bank sektori bilan yaqin hamkorlik investitsiyalarning samaradorligini oshirdi. Izchil sanoat siyosati ogʻir sanoat, avtomobilsozlik, elektronika va kemasozlik kabi yuqori qoʻshilgan qiymatli sohalarni rivojlantirishga qaratildi. Kredit va soliq imtiyozlari orqali milliy kompaniyalar eksportga olib chiqildi va natijada eksportga yoʻnaltirilgan industrializatsiya modeli shakllandi. Shu bilan birga, texnik taʼlim va muhandislik yoʻnalishlariga katta eʼtibor qaratilishi yuqori malakali ishchi kuchini shakllantirib, texnologik modernizatsiyani tezlashtirdi. Oʻzbekiston iqtisodiyotida ham soʻnggi yillarda sanoatni diversifikatsiya qilish, eksport salohiyatini oshirish va inson kapitaliga investitsiyalarni koʻpaytirish yoʻnalishida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq Koreya tajribasidan farqli ravishda, Oʻzbekistonda transformatsiya bosqichi hali davom etmoqda va iqtisodiyot tarkibida xomashyo hamda resurs omili sezilarli ulushni saqlab qolmoqda. Shu sababli institutsional islohotlarni chuqurlashtirish, xususiyl sektorini faolroq jalb etish, yuqori qoʻshilgan

qiymatli ishlab chiqarishni kengaytirish va ta'lim tizimini sanoat ehtiyojlariga yanada moslashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

2-rasm. Inklyuziv o'sishda institutsional muhitning makroiqtisodiy mexanizmlari [3]

Inklyuziv iqtisodiy o'sish jarayonida institutsional muhitning o'rnini va uning makroiqtisodiy siyosat vositalari orqali ijtimoiy natijalarga ta'sir etish mexanizmi tizimli ravishda aks ettirilgan. Mazkur konseptual yondashuvga ko'ra, institutsional sifat inklyuziv o'sishning asosiy tayanchi bo'lib, fiskal va monetar siyosat samaradorligini belgilovchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Inklyuziv o'sishning barqarorligi va uzoq muddatli natijadorligi, avvalo, institutlarning mustahkamligi va ishlash samaradorligiga bog'liq. Chunki iqtisodiy siyosat vositalari o'z-o'zidan emas, balki aniq boshqaruv tizimi, huquqiy me'yorlar va hisobdorlik mexanizmlari doirasida amalga oshiriladi. Institutsional muhit deganda huquqiy kafolatlarning mavjudligi, mulk huquqining ishonchli himoyasi, davlat boshqaruvi samaradorligi, korrupsiyaning past darajasi, ochiqlik va shaffoflik kabi omillar majmui tushuniladi. Zamonaviy iqtisodiy nazariyalarda institutlar iqtisodiy o'sishning strukturaviy va uzoq muddatli determinantlari sifatida baholanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv iqtisodiy o'sishga erishish alohida bir siyosat chorasi bilan emas, balki makroiqtisodiy mexanizmlarning o'zaro uyg'un va tizimli ishlashi orqali ta'minlanadi. Narxlar barqarorligini saqlovchi monetar siyosat iqtisodiy ishonch va real daromadlarni himoya qiladi. Ijtimoiy yo'naltirilgan fiskal siyosat esa inson kapitalini rivojlantirib, daromadlar tafovutini kamaytiradi hamda hududlar

oʻrtasidagi nomutanosiblikni yumshatadi. Shuningdek, investitsion faollikni oshirish, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish va kichik hamda oʻrta biznesni qoʻllab-quvvatlash orqali bandlikni kengaytirish mumkin. Bularning barchasi samarali institutsional muhit bilan mustahkamlangandagina iqtisodiy oʻsishning ijtimoiy samaradorligi taʼminlanadi.

c)

d) **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI**

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi maʼlumotlari, World Bank va IMF rasmiy statistik bazalari asosida muallif ishlanmasi.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. Oʻzbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi (2021–2025 yy. statistik toʻplam). – T., 2025.
3. Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosati sharhi va inflyatsiya hisobotlari (2021–2025 yy.). – T., 2025.
4. Soliyev E.A., Qulmuxamedov J.R. Makroiqtisodiy tahlil va prognozlash. – T.: “Innovatsiya-Ziyo”, 2022.
5. Ashurov K.A. Barqaror iqtisodiy oʻsish va institutsional islohotlar. – T.: “Fan va texnologiya”, 2021.
6. Stiglitz J.E. Inklyuziv iqtisodiyot va tengsizlik muammolari (tarjima nashr). – T.: 2022.

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan C-5669225 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №083688**

**Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko'chasi, 2-uy**